

УДК 615.825:81(44+477)

Коваль Р.С.

Львівський державний університет фізичної культури
імені Івана Боберського

СТРУКТУРНІ МОДЕЛІ ТЕРМІНІВ ДЛЯ НАЙМЕНУВАННЯ ЗАСОБІВ ТА МЕТОДІВ РЕАБІЛІТАЦІЇ У ФРАНЦУЗЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

Анотація. У статті розглянуто основні структурні моделі термінів для найменування засобів та методів реабілітації на матеріалі французької та української мов. Джерельну базу для дослідження становлять словники, які були опубліковані протягом останніх 30 років у Франції та Україні. У результаті проведеного аналізу встановлено, що найпродуктивнішими структурними моделями термінів для найменування засобів та методів реабілітації у французькій мові є: іменник + прикметник; іменник + прийменник + іменник; іменник + прийменник + епонім; іменник + прийменник + топонім. В українській термінології реабілітації найчастіше зустрічаються такі моделі: прикметник + іменник; прикметник + прикметник + іменник; іменник + епонім.

Ключові слова: термін, структура, реабілітація, засіб, метод, французька мова, українська мова.

Koval Rostyslav

Lviv State University of Physical Culture named after Ivan Boberskyi

STRUCTURAL MODELS OF TERMS FOR NAMING MEANS AND METHODS OF REHABILITATION IN FRENCH AND UKRAINIAN

Summary. The article deals with the basic structural models of terms for naming means and methods of rehabilitation on the material of the French and Ukrainian languages. Topicality of the study is due to the fact that current researches in linguistics are aimed at the study of terminologies that refer to certain branches of knowledge, as terms play a leading role in the development of language of science and record the stages of its formation. Due to the current events that are taking place in the east of Ukraine, with the number of injured and handicapped people increasing day by day who require treatment and rehabilitation to be able to get back to normal life the current research becomes urgent, primarily to secure communication between certain professionals who are responsible for treatment and functional restoration of patients. The factors that directly influence the development of rehabilitation terms are rapid evolution of means and techniques, development of more advanced prostheses and orthoses as well as invention of rehabilitation devices and simulators. The sources for the study are dictionaries related to rehabilitation sphere and published over the past 30 years in France and Ukraine. It is noted that the translation in rehabilitation sphere is one of the most difficult, because the material requires additional specialized knowledge, and search for the accurate term in another language is a primary concern of a translator. In some cases, the interpreter has to offer his own variant of translation with the reliance on scientific research intuition. As a result of the analysis, it was found that the most productive structural models of terms for naming means and methods of rehabilitation in the French language are: noun + adjective; noun + preposition + noun; noun + preposition + eponym; noun + preposition + toponym, and in Ukrainian: adjective + noun; adjective + adjective + noun; noun + eponym.

Keywords: term, structure, rehabilitation, mean, method, French, Ukrainian.

Постановка проблеми. Важливий крок для розвитку реабілітації в Україні зробили у 2016 році, коли у Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників внесли назви «лікар фізичної та реабілітаційної медицини», «ерготерапевт» та «фізичний терапевт», визначивши їх завдання і обов'язки та встановивши кваліфікаційні вимоги [8]. У 2017 році додали: «асистент ерготерапевта» (раніше – «інструктор з трудової терапії»), «інструктор з трудової адаптації»), «асистент фізичного терапевта» (раніше «медична сестра з лікувальної фізкультури», «сестра медична з масажу») [7]. З метою врахування рекомендацій ВООЗ щодо удосконалення системи реабілітації у грудні 2018 року МОЗ України видало наказ про внесення змін до Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 78 «Охорона здоров'я», уточнивши вище перелічені характеристики працівників [9]. Тоді ж затверджено стандарт вищої освіти за спеціальністю 227 «Фізична терапія, ерготерапія» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти [10]. Очевидно, що ці фахівці, взаємодіючи з іншими спеціалістами, повинні

досконало володіти та уміти користуватися цілим арсеналом засобів та методів для реабілітації та функціонального відновлення, або ж перекваліфікації пацієнта та пристосуванні його до нових умов його щоденного існування.

Матеріалом для аналізу слугують терміни, котрі ми зібрали для укладання французько-українського та українсько-французького словника термінології фізичної та реабілітаційної медицини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Протягом останніх 30 років у французькій [12; 13; 14; 15; 17] та українській [1; 2; 3; 5; 6] лексикографії з'явилась низка галузевих публікацій. Російською мовою вийшло дві праці [4; 11]. Лексико-семантичні особливості термінології реабілітації у французькій та українській мовах були предметом аналізу у праці [16].

Мета статті. Мета пропонованої статті полягає у визначенні основних структурних типів термінів для найменування засобів та методів реабілітації у зазначених мовах.

Виклад основного матеріалу. Проведене дослідження доводить переконливе переважно-

вання термінів для найменування засобів та методів реабілітації у французькій мові, утворених за моделями: ІМЕННИК + ПРИКМЕТНИК: «aide (f) hospitalière»; «aide (f) médicale»; «alphabet (m) tactile»; «ambulateur (m) pliant»; «anneau (m) suisse»; «appareil (m) robotisé»; «attelle (f) descendante»; «attelle (f) plâtrée»; «bain (m) écosais / contrasté / alterné»; «bain (m) infrarouge»; «bandage (m) orthopédique»; «bande (f) élastique»; «boue (f) thermique»; «cane (f) blanche»; «cane (f) canadienne»; «cane (f) tripode»; «stimulateur (m) cardiaque»; «ceinture (f) lombaire»; «châssis (m) roulant»; «chaussures (f, pl) orthopédiques»; «chirurgie (f) plastique»; «chirurgie (f) podologique»; «communication (f) gestuelle»; «coque (f) moulée»; «corset (m) orthopédique»; «électropuncture (f) superficielle»; «entraînement (m) physique»; «ergothérapie (f) fonctionnelle»; «espalier (m) suédois»; «exercice (m) réciproque»; «fauteuil (m) rotatoire»; «fauteuil (m) roulant»; «gymnastique (f) aquatique»; «gymnastique (f) médicale»; «gymnastique (f) rééducative»; «lit (m) médicalisé»; «massage (m) vibratoire»; «médecine (f) physique»; «prothèse (f) classique / conventionnelle»; «prothèse (f) hydraulique»; «prothèse (f) visuelle»; «réadaptation (f) / réinsertion (f) sociale»; «réadaptation (f) fonctionnelle»; «rééducation (f) respiratoire»; «réinsertion (f) professionnelle»; «réveil (m) musculaire»; «semelle (f) orthopédique»; «thérapie (f) ciblée»; «travail (m) musculaire»; «travail (m) social»; «vêtement (m) compressif»; ІМЕННИК + ПРИЙМЕННИК + ІМЕННИК: «ambulateur (m) à suspension»; «ambulateur (m) d'escalier»; «appareil (m) pour cryothérapie»; «approche (f) d'équipe»; «bain (m) de boue»; «ballon (m) de rééducation»; «béquille (f) d'entraînement»; «cane (f) / bâton (m) de marche»; «centre (m) d'accueil»; «centre (m) de cure»; «centre (m) de réadaptation»; «chemin (m) de marche»; «espalier (m) / mur (m) d'assaut»; «établissement (m) pour polyhandicapés»; «exercice (m) de récupération»; «élévateur (m) d'escalier»; «piscine (f) de rééducation»; «placement (m) d'office»; «prothèse (f) de natation»; «rééducation (f) des sourds-muets»; «robot (m) de rééducation»; «salle (f) de massage»; «table (f) de massage»; «tapis (m) de sol»; ІМЕННИК + ПРИКМЕТНИК + ПРИКМЕТНИК: «activités (f, pl) corporelles élémentaires»; «activités (f, pl) physiques adaptées»; «appareil (m) respiratoire artificiel»; «assistance (f) proprioceptive vibratoire»; «prothèse (f) mobile partielle»; «prothèse (f) postopératoire précoce»; «traitement (m) chirurgical palliatif»; «fauteuil (m) roulant électrique»; «massage (m) transversal profond»; «gymnastique (f) vasculaire passive»; ІМЕННИК + ПРИЙМЕННИК + ЕПОНІМ: «appareil (m) de Bary»; «attelle (f) de Kramer»; «attelle (f) d'Engelman»; «cadre (m) de Guttman»; «concept (m) de Petö»; «douche (f) de Charcot»; «exercice (m) de Kegel»; «verrou (m) de Hoffa»; та ІМЕННИК + ПРИЙМЕННИК + ТОПОНІМ: «bras (m) de Boston»; «bras (m) de l'Utah».

Існують також інші структурні моделі: ІМЕННИК + ІМЕННИК: «balle (f) hérisson»; «bonnet (m) couvre-segment»; «châssis (m) porte-coquille»; «douche (f) massage»; «orthèse (f) cheville-pied»; ІМЕННИК + АБРЕВІАТУРА: «corset (m) CTLSO / cervico-thoraco-lombo-sacrée»; «corset (m) TLSO / orthèse (f) thoraco-lombo-sacrée»; ІМЕННИК + ПРИКМЕТНИК + ПРИЙМЕННИК + ЕПОНІМ: «appareil (m) prophylactique d'Evminov»; «table (f) basculante

de Zador»; ІМЕННИК + ПРИКМЕТНИК + СПОЛУЧНИК + ПРИЙМЕННИК + ІМЕННИК: «médecine (f) physique et de réadaptation»; ІМЕННИК + ПРИКМЕТНИК + ПРИЙМЕННИК + ІМЕННИК: «aide (f) médicale à domicile»; «allocation (f) temporaire d'invalidité»; ІМЕННИК + ПРИКМЕТНИК + ПРИЙМЕННИК + ІМЕННИК + ПРИКМЕТНИК: «appartement (m) adapté des diminués physiques»; «chaussure (f) thérapeutique à usage permanent»; «chaussure (f) thérapeutique à usage temporaire»; ІМЕННИК + ПРИЙМЕННИК + ІМЕННИК + ПРИКМЕТНИК: «appareil (m) à ondes courtes»; «bain (m) de sel marin»; «ceinture (f) de contention abdominale»; «centre (m) de rééducation professionnelle»; «centre (m) d'éducation sensorielle»; «centre (m) d'une formation continue»; «orthèse (f) à énergie auxiliaire»; ІМЕННИК + ПРИЙМЕННИК + ІМЕННИК + СПОЛУЧНИК + ПРИЙМЕННИК + ІМЕННИК: «chariot (m) de change et de toilette»; ІМЕННИК + ПРИЙМЕННИК + ДІСЛОВО: «balle (f) à malaxer».

В українській термінології реабілітації для найменування засобів та методів найчастіше зустрічаються такі структурні моделі: ПРИКМЕТНИК + ІМЕННИК: «абдукційна / відвідна шина»; «автономний протез»; «аеробна вправа»; «активна вправа»; «акупунктурний масаж»; «амбулаторне лікування»; «атлетична гімнастика»; «слуховий протез»; «болезаспокійливий масаж»; «вакуумна терапія»; «високочастотна електротерапія»; «вологі обтирання»; «гідралічний протез»; «гімнастична стінка»; «гімнастичний килимок»; «гіпсовий ортез»; «динамічний ортез»; «діатермічний струм»; «лікувальне харчування»; «екзоскелетний протез»; «окупативна терапія»; «жестове спілкування»; «зігріваючий пакет»; «ізокінетична вправа»; «інтервальні тренування»; «кварцева лампа»; «кінетичний диск»; «комп'ютерна томографія»; «консервативне лікування»; «курортне лікування»; «лікувальна гімнастика»; «медикаментозне лікування»; «медична реабілітація»; «кондуктивна педагогіка»; «міоелектронний протез»; «ортопедична устілка»; «ортопедичне взуття»; «поперечний масаж»; «приватна лікарня»; «професійна перепідготовка»; «профілактична медицина»; «реабілітаційний центр»; «реципрокна вправа»; «ритмічна гімнастика»; «роботизований апарат»; «складна милиця»; «слуховий апарат»; «соціальна допомога»; «соціальне забезпечення»; «спортивна медицина»; «сухий басейн»; «таргетна терапія»; «бігова доріжка»; «ультразвукова діагностика»; «фізична праця»; «фізична терапія»; «фізичне навантаження»; «функціональна ерготерапія»; «форсований видих»; «циркулярний душ»; «шведська гімнастика»; «шведська стінка»; «шиийний ортез»; ПРИКМЕТНИК + ПРИКМЕТНИК + ІМЕННИК: «активна лікувальна гімнастика»; «когнітивна терапевтична вправа»; «корегуюча лікувальна гімнастика»; «короткотривала інтенсивна вправа»; «поперечні глибокі розтирання»; «радіальна хвилева терапія»; «контрольована мультисенсорна стимуляція»; «швидка медична допомога»; ІМЕННИК + ЕПОНІМ: «абетка Брайля»; «апарат Балладура»; «апарат Ілізарова»; «апарат Цандера»; «метод Кабата»; «метод Карла і Берти Бобат»; «метод

Козьявкіна»; «ортез Брауна»; «прийом Гаймлиха»; «профілактор Євмінова»; «респіратор Енгстрьома»; «стремено Павліка».

Існують також інші структурні моделі, а саме: ІМЕННИК + ІМЕННИК: «вправа “гребля”»; «вправа “маятник”»; «вправа “місток”»; «вправа “планка”»; «вправа “стілчик”»; «крісло “мушля”»; «лікування грязями»; «лікування електрошоком»; «лікування загартовуванням»; «метод фасилітації»; «робота м'язів»; «синтезатор мовлення»; ІМЕННИК + ПРИЙМЕННИК + ПРИКМЕТНИК + ІМЕННИК: «апарат для відновного лікування»; «апарат для механічного масажу»; «апарат для оптокінетичної стимуляції»; «вправи на гімнастичній стінці»; «гімнастика на відкритому повітрі»; ІМЕННИК + ПРИЙМЕННИК + ІМЕННИК + ІМЕННИК: «апарат для корекції слуху»; «вправа на покращення координації»; «ролатори з ременями безпеки»; «ролатори із задньою опорою»; «система для підтримки тіла»; «стіл для розтягнення хребта»; «шина для фіксації переломів»; ІМЕННИК + ПРИЙМЕННИК + ІМЕННИК: «апа-

рат для кріотерапії»; «басейн для реабілітації»; «вправа на розминку»; «вправа на розтягнення»; ПРИКМЕТНИК + ІМЕННИК + ПРИКМЕТНИК + ІМЕННИК: «адаптивні види фізичної активності»; «водонепроникний протез нижньої кінцівки»; ІМЕННИК + ПРИКМЕТНИК + ІМЕННИК: «відновлення рухової функції»; ІМЕННИК + ПРИЙМЕННИК + ПРИКМЕТНИК + ІМЕННИК + ЕПОНІМ: «апарат для дихальних вправ Плента».

Висновки і пропозиції. Встановлено, що найпродуктивнішими структурними моделями термінів для найменування засобів та методів реабілітації у французькій мові є: іменник + прикметник; іменник + прийменник + іменник; іменник + прийменник + епонім; іменник + прийменник + топонім. В українській термінології реабілітації найчастіше зустрічаються: прикметник + іменник; прикметник + прикметник + іменник; іменник + епонім. Перспективи подальших досліджень полягають в аналізі структурних моделей термінів для найменування тестів, шкал і класифікацій.

Список літератури:

- Белікова Н. О., Сущенко Л. П. Термінологія напряду підготовки «Здоров'я людини»: [навчальний посібник]. Київ: ТОВ «Козарі», 2009. 182 с.
- Бойчук Т. В., Голубева М. Г., Левандовський О. С. та ін. Термінологічний словник-довідник для студентів спеціальності «Здоров'я людини» («Фізична реабілітація») / за ред. проф. Т. В. Бойчук. Івано-Франківськ, 2010. 150 с.
- Дубогай О. Д., Альошина А. І., Лавренюк В. Є. Основні поняття й терміни здоров'язбереження та фізичної реабілітації в системі освіти: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Луцьк: Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2011. 296 с.
- Козырева О. В., Иванов А. А. Физическая реабилитация. Лечебная физическая культура. Кинезитерапия: учеб. слов.-справ. Москва: Сов. спорт, 2010. 278 с.
- Кравченко А. І., Лянной Ю. О., Купина В. В. Медико-біологічна та реабілітаційна термінологія для студентів спеціальностей «Фізична реабілітація», «Фізична культура». Навчальний посібник. Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2002. 212 с.
- Мерзлікіна О. А., Гузій О. В. Тлумачний словник термінів і словосполучень фізичної реабілітації. Львів: ВП ЛНУ імені Івана Франка, 2002. 48 с.
- Наказ Міністерства розвитку України від 26.10.2017 р. № 1542 – Про затвердження Зміни № 6 до національного класифікатора України ДК 003:2010.
- Наказ МОЗ України від 07.11.2016 р. № 1171 – Про внесення змін до Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 78 «Охорона здоров'я».
- Наказ МОЗ України від 13.12.2018 р. № 2331 – Про внесення змін до Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 78 «Охорона здоров'я».
- Наказ МОН України від 19.12.2018 р. № 1419 – Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 227 «Фізична терапія, ерготерапія» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.
- Оржешковский В. В., Самосюк И. З., Оржешковский В. В. Энциклопедический словарь терминов, употребляемых в физиотерапии (физической медицине). Под редакцией В. В. Оржешковского, Э. А. Колесника. Киев: Издательство Куприянова Е. А., 2004. 352 с.
- Blouin M. Dictionnaire de la réadaptation. Tome 1. Termes techniques d'évaluation: index français-anglais / anglais-français. Sainte-Foy, Qué.: Publications du Québec, 1995. 130 p.
- Blouin M. Dictionnaire de la réadaptation. Tome 2. Termes d'intervention et d'aides techniques: index français-anglais / anglais-français. Sainte-Foy, Qué.: Publications du Québec, 1997. 164 p.
- De Godebout J. Lexique et manuel Anglais-Français pour la Rééducation et la Réadaptation. Montpellier: Sauramps médical, 1990. 229 p.
- Dufour M., Gedda M. Dictionnaire de kinésithérapie et réadaptation. Paris: Maloine, 2007. 582 p.
- Pomirko R., Koval R., Romanchuk O., Cherkhava O., Bazyliak N. A vocabulary of physical and rehabilitation medicine in French and Ukrainian – the comparative analysis [Le vocabulaire de la médecine physique et de réadaptation en français et en ukrainien: l'analyse comparative] / Xlinguae, Volume 12, Issue 1XL, January 2019, P. 109–127. doi: 10.18355/XL.2019.12.01XL.09
- Zribi G., Poupée-Fontaine D. Dictionnaire du handicap. 7e édition. Rennes: Presses de l'EHESP, 2011. 349 p.

References:

- Bielikova N. O., Sushchenko L. P. (2009). *Terminologhiia napriamu pidhotovky "Zdorovia ludyny"* [Terminology of speciality "Human Health"], Kyiv, 182 p. (in Ukrainian)
- Boichuk T. V., Golubieva M. G., Levandovskiy O. S. (2010). *Terminologichnyi slovnyk-dovidnyk dlia studentiv spetsialnosti "Zdorovia ludyny" ("Fizychna rehabilitatsia")* [Terminological reference book for students of speciality "Human Health" ("Physical rehabilitation")], Ivano-Frankivsk, 150 p. (in Ukrainian)
- Dubogai O. D., Alioshyna A. I., Lavreniuk V. Ie. (2011). *Osnovni poniattia i terminy zdoroviazberezhennia ta fizychnoi rehabilitatsii v systemi osvity* [Main concepts and terms of health maintenance and physical rehabilitation in educational system], Lutsk, 296 p. (in Ukrainian)

4. Kozyreva O. V., Ivanov A. A. (2010). *Fizicheskaia reabylytatsiia. Lechebnaia fizicheskaia kultura. Kineziterapiia* [Physical rehabilitation, medical gymnastics, kinesitherapy]. Moscow, 278 p. (in Russian)
5. Kravchenko A. I., Liannoi Yu. O., Kupyna V. V. (2002). *Medyko-biologichna ta reabilitatsiina terminolohiia dlia studentiv spetsialnostei "Fizychna reabilitatsiia", "Fizychna kultura"* [Medical, biological and rehabilitation terminology for students of specialities "Physical rehabilitation", "Physical culture"], Sumy, 212 p. (in Ukrainian)
6. Merzlikina O. A., Huzii O. V. (2002). *Tlumachnyi slovnyk terminiv i slovopoluchen fizychnoi reabilitatsii* [Interpretative dictionary of terms and phrases of physical rehabilitation]. Lviv, 48 p. (in Ukrainian)
7. *Nakaz Minekonomrozytku Ukrainy vid 26.10.2017 r. № 1542 – Pro zatverdzhennya Zminy № 6 do natsionalnogo klasyfikatora Ukrainy DK 003:2010* [Order of the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine dated October 26, 2017, No. 1542 – On Approval of Amendment No. 6 to the National Classifier of Ukraine DK 003:2010]. (in Ukrainian)
8. *Nakaz MOZ Ukrainy vid 07.11.2016 r. № 1171 – Pro vnesennia zmin do Dovidnyka kvalifikacijnykh kharakterystyk profesij praciivnykiv. Vypusk 78 «Okhorona zdorovia»* [Order of the Ministry of Health of Ukraine dated November, 7, 2016, No. 1171 – About the introduction of changes to the Reference Book of qualification characteristics of occupations of workers. Issue 78 «Health care»]. (in Ukrainian)
9. *Nakaz MOZ Ukrainy vid 13.12.2018 r. № 2331 – Pro vnesennia zmin do Dovidnyka kvalifikacijnykh kharakterystyk profesij praciivnykiv. Vypusk 78 «Okhorona zdorovia»* [Order of the Ministry of Health of Ukraine dated December, 13, 2018, No. 2331 – About the introduction of changes to the Reference Book of qualification characteristics of occupations of workers. Issue 78 «Health care»]. (in Ukrainian)
10. *Nakaz MON Ukrainy vid 19.12.2018 r. № 1419 – Pro zatverdzhennia standartu vychchoyi osvity za spetsialnistiu 227 «Fizychna terapiia, ergoterapiia» dlia pershogo (bakalavrskogo) rivnia vyshchoi osvity* [Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated December 19, 2018, No. 1419 – On approval of the standard of higher education in specialty 227 «Physical therapy, ergotherapy» for the first (bachelor) level of higher education]. (in Ukrainian)
11. Orzeshkovskiy V. V., Samosiuk I. Z., Orzeshkovskiy Vas. V. (2004). *Encyklopedicheskii slovar terminov, upotrebliaemikh v fizioterapii (fizicheskoi meditsyne)* [Thesaurus of terms of physiotherapy (physical medicine), Kyiv, 352 p. (in Russian)]
12. Blouin M. (1995). *Dictionnaire de la réadaptation. Tome 1. Termes techniques d'évaluation: index français-anglais / anglais-français*. Sainte-Foy, Qué.: Publications du Québec, 130 p. (in French)
13. Blouin M. (1997). *Dictionnaire de la réadaptation. Tome 2. Termes d'intervention et d'aides techniques: index français-anglais / anglais-français*. Sainte-Foy, Qué.: Publications du Québec. 164 p. (in French)
14. De Godebout J. (1990) *Lexique et manuel Anglais-Français pour la Rééducation et la Réadaptation*. Montpellier : Sauramps médical, 229 p. (in French)
15. Dufour M., Gedda M. (2007). *Dictionnaire de kinésithérapie et réadaptation*. Paris: Maloine, 582 p. (in French).
16. Pomirko R., Koval R., Romanchuk O., Cherkhava O., Bazylak N. (2019). *A vocabulary of physical and rehabilitation medicine in French and Ukrainian – the comparative analysis* [Le vocabulaire de la médecine physique et de réadaptation en français et en ukrainien: l'analyse comparative] / *Xlinguae*, Volume 12, Issue 1XL, P. 109–127. DOI: 10.18355/XL.2019.12.01XL.09. (in French)
17. Zribi G., Poupée-Fontaine D. (2011). *Dictionnaire du handicap*. Rennes: Presses de l'EHESP, 349 p. (in French)